

**MYŚLI PRZEWODNIE
W PISMACH BŁ. MARCELINY DAROWSKIEJ (1827–1911)
W ŚWIETLE JEJ AUTOBIOGRAFII DUCHOWEJ**

- Słowa kluczowe:** Marcelina Darowska, mistycyzm, Zgromadzenie Sióstr Niepokalanego Poczęcia Najświętszej Maryi Panny, XIX wiek
- Keywords:** Marcelina Darowska, mysticism, Congregation of the Sisters of the Immaculate Conception of the Blessed Virgin Mary, 19th century
- Schlüsselwörter:** Marcelina Darowska, Mystik, Kongregation der Schwestern von der Unbefleckten Empfängnis der Heiligen Jungfrau Maria, 19. Jahrhundert

Opublikowane z okazji zbliżającej się 200. rocznicy urodzin założycielki Zgromadzenia Sióstr Niepokalanego Poczęcia Najświętszej Maryi Panny dzieło pt. *Bł. Marcelina Darowska (1827–1911). Pisma* (tom 1: *Autobiografia duchowa*) to bogactwo literackie, duchowe i intelektualne. Pisma zawarte w pierwszym tomie wielotomowej serii poświęconej bł. Marcelinie Darowskiej zawierają materiały dokumentujące zarówno jej życie od strony historycznej i materialnej, jak i dziedzictwo niematerialne, poświęcone formacji ludzkiej, intelektualnej, niepokalańskiej, duchowej. Bogactwo opublikowanych w omawianym tomie pism – listów, modlitw, zapisków osobistych, rekolekcji, pamiętnika duchowego, traktatu ascetyczno-mistycznego, a nawet testamentu oraz rymowanych wierszyków przedstawiających troski ludzi bliskich bł. Marcelinie – pozwala wyobraźni niemal ożywić portret duszy kobiety otwartej na bliźnich, pełnej Bożej mocy, wrażliwości i miłości¹.

* Dr hab. Marta Kowalczyk – Polskie Towarzystwo Teologiczne Oddział Elbląg, ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-7373-2227>, e-mail: 760313@wp.pl.

¹ Dziełom życia bł. Marceliny Darowskiej poświęcono dotychczas kilka znaczących publikacji. Spośród nich warto wymienić: M. Chmielewski, *Doświadczenie mistyczne Marceliny Darowskiej*, Niepokalanów 1992; tenże, *Marcelina Darowska – przykład mistyki kobiecej*, w: *Marcelina Darowska – niepokalański charyzmat wychowania*, red. M. Chmielewski, Lublin 1996, s. 37–48; tenże, *Kontemplacyjne przejawy doświadczenia mistycznego bł. Marceliny Darowskiej (1827–1911)*, w: *Najważniejsza jest miłość. Księga Pamiątkowa ku czci Księdza Profesora Waleriana Słomki*, red. M. Chmielewski, Lublin 1999, s. 187–204; tenże, *Tajemnica Niepokalanego Poczęcia w doświadczeniu mistycznym bł. Marceliny Darowskiej*, w: *Niepokalana Matka Chrystusa*, red. K. Kowalik, K. Pek, Biblioteka Mariologiczna 7, Częstochowa–Lublin 2004, s. 87–100; *Bł. Marcelina Darowska – dar na trzecie tysiąclecie. Ogólnopolska sesja naukowa z okazji dziesięciolecia beatyfikacji, Szymanów, 23 IX 2006*, red. M. Chmielewski, s. J. Martynuska CSIC, Lublin–Szymanów 2007;

Zbiór pism otwiera niedokończona autobiografia Marceliny Darowskiej pt. *Coś co poprzedziło* (CCP). Rękopis, oznaczony sygnaturą P.20.1.1.1., przechowywany jest w Archiwum Domu Generalnego Zgromadzenia Sióstr Niepokalanego Poczęcia w Szymanowie. Dziełko podzielone jest na siedem części. Zawiera elementy retrospekcji i ukazuje szczegóły życia Błogosławionej od wczesnego dzieciństwa aż do września 1854 roku. Dwie pierwsze części *Coś co poprzedziło* Marcelina napisała w dniach 9–21 lipca 1859 roku w swoim majątku Żerdzie (obecnie obszar Ukrainy), gdzie po śmierci męża i syna oraz podróży do Rzymu przebywała ze swoją córką Karoliną. Pozostałe części powstały 10 lat później (od 18 lipca 1869 r.) w Jazłowcu. W pierwszej części (CCP 1–24) Marcelina opisuje swoje dzieciństwo, dom rodzinny w Szulakach, swoich rodziców Jana Kotowicza herbu Korczak (†26 listopada 1861 r.) i Maksymilię Jastrzębską (†14 marca 1862 r.) oraz pierwsze doświadczenia religijne. Z perspektywy czasu i doświadczeń życiowych, dokonując pewnej retrospekcji, autorka jakby usprawiedliwia przykrości wyrządzone w dzieciństwie rodzeństwu (CCP 6). Poza tym dochodzi do pewnych refleksji, powracających wspomnień powodujących wewnętrzny ból i żal, które mogą wywołać u czytelnika przemyślenia odnośnie do własnego życia. Druga część autobiografii bł. Marceliny Darowskiej (CCP 25–36) zawiera wspomnienia z jej trzyletniego pobytu w szkole dla dziewcząt w Odessie (lata 1839–1942). Przechodząc do kolejnej części swojej opowieści, Darowska napisała: „Opuszczam szczegóły lat kilku życia mojego od wyjścia z pensji do wyjazdu mojego za granicę. [...] Czynię to z powodu niedostatku czasu a w uznaniu, że ta epoka życia mojego najmniej mając związku z życiem moim w Zgromadzeniu – najmniej jest ważną”², po czym w trzeciej części autobiografii (CCP 37–50) opisała okres swojego życia przed zawarciem małżeństwa (2 października 1849 r.) ze starającym się wielokrotnie o jej rękę Karolem Darowskim. W trakcie małżeństwa Marcelina urodziła dwoje dzieci – Józefa (1850 r.) i Karolinę (15 stycznia 1852 r.). Wspominając romansidła swojej mamy, które czytała w młodości, oraz okres swojego szczęśliwego małżeństwa, autorka napisała dość niespodziewanie, że „Miłość macierzyńska – to najgłębsze ze wszystkich pięknych przyrodzonych uczuć”³. Z perspektywy czasu i różnorodności dzieł jej życia można stwierdzić, że ten rodzaj miłości towarzyszył jej do końca życia, nie tylko w odniesieniu do córki rodzonej, ale również wobec córek duchowych, czyli niepokalanek, oraz dzieci, które powierzono jej na wychowanie w zakładanych przez nią szkołach i ośrodkach. Z tej części autobiografii można dowiedzieć się o dramatycznych dla Marceliny Darowskiej wydarzeniach – nagłej śmierci męża na tyfus (20 kwietnia 1852 r.) oraz śmierci syna na skutek błonicy (12 stycznia 1853 r.). Trudne przeżycia młodej matki przyspieszyły

A. Kinasz, *Błogosławiona Marcelina Darowska – życie i kształcenie w służbie Bogu, Ojczyźnie, społeczeństwu*, „Folia Historica Cracoviensia” 15/16(2009/2010), s. 375–390; S. Urbański, *Mistyczne opisy miłości matki Marceliny Darowskiej*, w: *Miłość w postawie ludzkiej*, red. W. Słomka, Homo meditans 8, Lublin 1993, s. 341–365; tenże, *The Polish school of spirituality (Piotr Semenenko, Paweł Smolikowski, Marcelina Darowska)*, „Collectanea Theologica” 69(1999), fasc. spec., s. 185–199; E. Jabłońska-Deptuła, *Marcelina Darowska – niepokalanka*, Lublin 1996; H. Kosyra-Cieślak, *Czarna Pani*, Szymanów 1996.

² M. Darowska, *Coś co poprzedziło*, w: *Bł. Marcelina Darowska (1827–1911). Pisma*, t. 1: *Autobiografia duchowa*, red. M. Chmielewski, Wydawnictwo KUL 2025 (dalej: CCP) 37.

³ CCP 5.

jej decyzję o powrocie do zarzuconego powołania zakonnego, na realizację którego szansa pojawiła się bardzo szybko, o czym autorka opowiada w czwartej części *Coś co poprzedziło* (CCP 51–60). Marcelina opisała tu swoje traumatyczne straty, decyzję o pozostawieniu rocznej córki Karoliny u rodziny i udaniu się na kurację do sanatorium w Neuheimu, a potem do Heidelbergu (maj 1853 r.), skąd pojechała do Paryża, gdzie mieszkała jej siostra Ludwika Kopczyńska. W Paryżu autorka poznała o. Aleksandra Jełowickiego – zmartwychwstańca, który polecił jej udać się do Rzymu, gdzie o. Hieronim Kajsiewicz wraz z Józefą Karską zaczynali tworzyć żeńskie zgromadzenie do opieki nad polską emigracją. Na przełomie marca i kwietnia 1854 roku bł. Marcelina zamieszkała w domu państwa Łubieńskich w Rzymie. Po odprawieniu pierwszych w życiu tygodniowych rekolekcji (22–29 kwietnia 1854 r.) według *Ćwiczeń duchowych św. Ignacego Loyoli* Marcelina opisuje w części piątej *Coś co poprzedziło* swoje przeżycia duchowe o charakterze mistycznym (CCP 61–73). Dalszy ciąg opisu duchowego rozwoju, przybycie do Sezze w poniedziałek 9 maja 1853 roku, nazajutrz spotkanie tam z wizjonerką Caterinellą w celu potwierdzenia powołania zakonnego oraz dwa dni później (w czwartek 12 maja 1853 r.) złożenie prywatnych ślubów zostały opisane w części szóstej autobiografii (CCP 74–90). W części tej szczególnie uwidacznia się swego rodzaju żywe i namacalne utwierdzenie się bł. Marceliny w słuszności obranych celów, dające moc do ich realizacji, a zarazem wypełniające jej serce spokojem i radością z urzeczywistniania woli Bożej (por. CCP 74–75). Przekonanie takie uwidacznia się zwłaszcza w odniesieniu do kobiet, które utrzymując wyjątkową relację z Bogiem, przyjęły na barki zarządzanie klasztorami, ich majątkami, fundacjami, szkołami. W takim twardym stąpaniu po ścieżkach życia i kierowaniu sprawami zgromadzenia przy jednoczesnej mocnej, głębokiej i intymnej więzi duchowej z Bogiem, który utwierdza w dokonywanych wyborach i postępowaniu, bł. Marcelina Darowska najbardziej przypomina postawy innych znanych i uważanych za wielkie mistyczek – św. Hildegardy z Bingen, świętych sióstr Gertrudy i Mechtyldy von Hackeborn, św. Gertrudy Wielkiej oraz św. Teresy z Ávili. Dzieje się tak zapewne za sprawą pewności, którą wlewa w duszę słowo Boga skierowane bezpośrednio do mistyków. Wówczas wszelkie lęki, wątpliwości i niepokoje zostają oddalone. Dusza w blasku światła miłości uwzniośla i uzdalnia człowieka do realizacji najwyższych celów, czego namacalnym dowodem są owoce, czyli dzieła, zarówno bł. Marceliny Darowskiej, jak i wspomnianych powyżej świętych mistyczek – Hildegardy, Teresy, Gertrudy i Mychtyldy. Charakterystyczne dla wszystkich pięciu wymienionych kobiet – zaradność, rozsądny pragmatyzm, konsekwencja i niezłomność w działaniu – to niewątpliwie owoce osiągniętych przez nie przy współpracy z łaską Bożą najwyższych stopni cnót kardynalnych, przede wszystkim zaś roztropności i męstwa.

W ostatniej części dzieła (CCP 91–92) Marcelina Darowska opisała swój powrót do domu, do córki (wrzesień 1854 r.). Przy czym na początku części VII autorka napisała: „Nie będę tu opisywać szczegółów podróży mojej w powrocie do Kraju ani z ich strony zewnętrznej ani wewnętrznej; listy moje do matki Józefy z tej epoki, aż nadto szeroko o nich mówią – a ważnego nic nie było”⁴. Tym samym wyraźnie zarysowuje się zamysł założycielki niepokalanek o oddzieleniu w pismach życia

⁴ CCP 91.

świeckiego, kwestii codziennych sprawunków i czynności fizycznych od jej rozwoju duchowego oraz przeżyć mistycznych, które omówiła w innych formach literackich.

Drugim tekstem umieszczonym w zbiorze pism założycielki niepokalanek są *Śluby wieczyste Matki Marceliny Darowskiej*⁵. Pismo ukazuje moment przejścia, ziszczenia się duchowego, który został przypieczętowany przez dopełnienie aktem formalnym. Z wprowadzenia czytelnik dowiaduje się, że oryginalny tekst ślubów założycielki niepokalanek zaginął, ale w Archiwum Zgromadzenia Sióstr Niepokalanego Poczęcia NMP szczęśliwie zachowała się jego kopia. Tekst ślubów zakonnych własnoręcznie spisanych przez Marcelinę Darowską, które złożyła 3 stycznia 1861 roku, czyli kilka tygodni po śmierci m. Józefy Karskiej (pierwszej przełożonej nowo powstającego zgromadzenia), potwierdza formalną stronę objęcia funkcji przełożonej generalnej niepokalanek, którą autorka pełniła do śmierci, tj. przez pięćdziesiąt lat i dwa dni.

Notatki to kolejna forma spuścizny literackiej pozostawionej po Marcelinie Darowskiej⁶. *Notatki*, czyli swego rodzaju sprawozdania z postępów rozwoju duchowego i rozsmakowywania się w mistycznych owocach kontemplacji, były sporządzane przez Marcelinę dla m. Karskiej, o. Kajsiewicza i o. Piotra Semenki na polecenie spowiednika. Jak pisze sama autorka, „*Notatki* moje (pod numerem pierwszym) wiernie zdaje mi się odbijają w tej epoce moje wnętrze, mój stan, moją zieloność, ale też i miłosierne działanie Boże”⁷. Zapiski te, w liczbie 28, obejmują okres od 1854 do 1869 roku, choć wyjątkiem jest ostatnia z nich, która sięga roku 1896. Ze względu na historię powstania niepokalanek szczególnie ważna jest *Notatka 5* z 19 marca 1859 roku. Zawiera ona nowatorskie jak na XIX wiek założenia programowe Zgromadzenia Sióstr Niepokalanego Poczęcia NMP, które nawiązują do pedagogiki chrześcijańskiej o podłożu personalistycznym, pielęgnującej polskie wartości patriotyczne i kulturowe.

Z punktu widzenia rozwoju duchowego bł. Marceliny Darowskiej *Notatki* pozwalają zaobserwować „nieśmiałe kiełkowanie” i rozkwit jej doświadczeń mistycznych. Autorka opisuje, jakie warunki musi spełniać oblubienica Jezusa⁸, doświadcza też zaszczytu „oparcia swej głowy na piersi Zbawiciela”, czego wcześniej dostąpili św. Jan Ewangelista oraz św. Mechtylda von Hackeborn⁹ i św. Gertruda Wielka¹⁰. Marcelina tak to w *Notatce 4* relacjonuje: „zdało mi się, że Chrystus Pan zbliżył się do mnie i dał mi oprzeć głowę na piersiach swoich jakoby na wypoczynek [...] dziwnie mnie pokrzepiło – zrestaurowało, że tak powiem, i nowe odcienie uczuć duszy sprowadziło”¹¹.

⁵ M. Darowska, *Śluby wieczyste Matki Marceliny Darowskiej*, w: *Bł. Marcelina Darowska (1827–1911). Pisma*, t. 1: *Autobiografia duchowa*, red. M. Chmielewski, Wydawnictwo KUL 2025, s. 57.

⁶ M. Darowska, *Notatki*, w: *Bł. Marcelina Darowska (1827–1911). Pisma*, t. 1: *Autobiografia duchowa*, red. M. Chmielewski, Wydawnictwo KUL 2025, dalej: Not.

⁷ Not 81.

⁸ Not 4, 47.

⁹ Mechtylda von Hackeborn, *Zwierciadło duchowej łaski*, tłum. J. Gawath, Lwów 1645, II, 18; III, 26.

¹⁰ Gertruda z Helfty, *Ćwiczenia*, tłum. B. Chądzyńska, s. M.I. Rosińska, s. M.B. Michniewicz, Kraków 1999, s. 180.

¹¹ Not 4, 40.

Kolejnym ważnym doświadczeniem mistycznym opisanym kilkakrotnie przez m. Darowską w *Notatkach* jest „zamiana serc” (por. Ez 11,19; Oz 2,16). Wielu mistykom doświadczenie to daje wrażenie, jakby Chrystus wziął serce i tak mocno przytulił do swojego, jakby serce mistyka z Sercem Jezusa tworzyło jedno. W opisach tego doświadczenia przez Marcelinę¹² można znaleźć wiele odniesień do przeżyć przedstawionych w pismach św. Mechtyldy i Gertrudy z Helfty wydrukowanych we Lwowie¹³. Pisze na przykład: „weszłam w połączenie z Nim (zdaje mi się) ściśle bardzo, przynajmniej jak na mnie – ściślej niż było dotąd; i czuć siebie przestałam – osobistość wszelka znikła – i myśleć nie mogłam; zanurzona w Nim, przemieniona w miłość – miłość Jego kontemplowałam, twarzą w twarz niby patrząc, chwałą Jego oddychałam; pierwsza... to był pokarm ożywczy istnienia mojego; druga... duchem czynności moich”¹⁴.

Język bł. Marceliny w sposób bardzo plastyczny i zrozumiały oddaje istotę tego przeżycia duchowego. Proces można prześledzić jakby krok po kroku, aż do momentu kulminacyjnego, o którym napisała: „uczulałam się przenikniętą i otoczoną obecnością Jego – i stało się jakoby przelewanie dwóch istot w siebie – niewymowne: serca w serce – ducha w ducha; wypływałam cała z siebie, dając – a oddawałam przyjmując [...] w godzinie rannego rozmyślenia zalana byłam modlitwą w najuczulszej a najgłębszej w sercu obecności Bożej. Byłam, jakoby bezwładna a cała miłością – w miłości Jego; przyjmowałam co mi dawał, cała Mu oddana; ale On jakoby na tym nie poprzestając, mówił mi: *Oddaj mi duszę, serce, ciało twoje – a ja ci dam nowe – dam ci Moje*”¹⁵.

Opisane w *Notatkach* doświadczenia matki Darowskiej stanowiły niejako bramę do mistycznego przeżycia zaślubin oraz nocy ciemnej, które zostały przedstawione w kolejnych pismach Błogosławionej. W związku z tym można zauważyć, że umieszczenie *Notatek* w tym miejscu tomu pism Marceliny Darowskiej wpisuje się zarówno w chronologiczny układ dat w porządku historycznym życia założycielki niepokalanek, jak i w porządek ewolucji jej rozwoju wewnętrznego oraz doświadczeń mistycznych.

Pamiętnik jest kolejnym dziełem m. Darowskiej, które znalazło się w tomie pierwszym jej pism¹⁶. *Pamiętnik* składa się z dwóch części. Pierwsza obejmuje lata 1870–1874, druga – lata 1890–1909. Przyczyną ponad szesnastoletniej przerwy była

¹² Not 7, 32; Not 8, 13; Not 10, 2; Not 20, 1; Not 20, 11.

¹³ Por. Gertruda z Helfty, *Zwiasztun Bożej Miłości*, t. 1, tłum. B. Chądzyńska, E. Kędziorek, Kraków 2001, II, 4, 3–5; II, 5, 2; II, 23, 7; Gertruda z Helfty, *Zwiasztun Bożej Miłości*, t. 2, tłum. B. Chądzyńska, E. Kędziorek, Kraków 2007, V, 32.

¹⁴ Not 8, 13.

¹⁵ Not 20, 1; 20, 11.

¹⁶ M. Darowska, *Pamiętnik*, w: *Bł. Marcelina Darowska (1827–1911). Pisma*, t. 1: *Autobiografia duchowa*, red. M. Chmielewski, Wydawnictwo KUL 2025 (dalej: Pam).

tzw. bierna noc ducha¹⁷, której w tym czasie mistyczka doświadczała¹⁸. Można zauważyć, że część pierwsza od drugiej różni się w sposób znaczący, a różnice dotyczą spraw, którymi w danym czasie m. Marcelina się zajmowała, sposobu jej działania i postrzegania zarówno otoczenia, jak i własnych przeżyć duchowych oraz kondycji wewnętrznej.

W części I *Pamiętnika* dużo miejsca zajmują problemy m. Marceliny z o. Walerianem, który został delegowany przez zmartwychwstańców do współpracy i posługi, oraz szeroki wachlarz doświadczeń mistycznych, wśród których szczegółowo opisano szła miłości – porwanie w duchu¹⁹. Mistyczka relacjonowała to doświadczenie następująco: „Serce moje miłością porwane, uniesione zostało w głąb Serca Pana Jezusa i tam utonęło. [...] Serce moje pogrążone w Sercu Pana Jezusa, przeszło jakby na wskroś uczuciami Jego, a główne były, jakoby źródła, z których wszystkie potoki płynęły: miłość i boleść”²⁰.

W części II *Pamiętnika* m. Marcelina pozostawiła opis desolacji, czyli tzw. nocy ciemnej duszy, której doświadczyła, podobnie jak św. Jan od Krzyża i św. Teresa. Słowa autorki *Pamiętnika*, choć dotyczą uczucia wewnętrznego, są konkretne, niemal pragmatyczne. Marcelina pisze: „Ciemności mnie coraz bardziej obejmowały. Opuszczenie, wedle uczucia mego, stawało się całkowite – ubóstwo coraz większe, wyraźniejsze – straszne. Zmieniły się władze moje, zmieniła się jakby cała moja istota. Nie wiedziałam czego Bóg chce ode mnie. [...] Umysł mój był ciemny i ciężki do niepojęcia; serce – bez uczucia, martwe, tylko bardzo biedne, znękanе. Wola, jakby spętana bez żadnej mocy. Wszelka praca stała mi się nieskończenie trudna – życie bardzo ciężkie”²¹. Jednak zgodnie z porządkiem Stwórcy po nocy przychodzi dzień. Tak też się stało w życiu m. Darowskiej, która po biernych oczyszczeniach duszy zgodnie z opisami biblijnymi (Iz 62,5; Oz 2,18.20-22) świętowała zaślubiny mistyczne z Oblubieńcem jej duszy, co najlepiej oddają jej słowa: „I stanęło między nami przymierze – *pacta conventa* wzajemne zobowiązanie się. A miało ono charakter, piętno zaślubin na wieczność. Uczułam wielkie dobro, na które słów nie ma. Pan zniknął – zostało na długo wielkie szczęście wewnętrzne”²².

¹⁷ Według opisów św. Jana od Krzyża (1542–1591) doświadczenie nocy ciemnej poprzedza moment zaślubin duszy z Bogiem. Podczas przygotowania duszy światło zmagają się z ciemnością. Doświadczeniu temu towarzyszy zazwyczaj całkowite zaniechanie aktywności władz wyobraźni, intelektu i woli w celu uwolnienia zmysłów od trosk i pragnień wiążących ze światem materialnym. Biernie oczyszczenie wiąże się z bolesnymi dla duszy próbami odrywającymi ją od rzeczy stworzonych. Działanie Boga przyjmowane przez człowieka w sposób bierny nazywa się nocą, będącą dla duszy czasem duchowych ciemności i niemocy, przez które ona przechodzi. Według Jana od Krzyża moment zaślubin duchowych jest stanem doskonałym życia duchowego, rozwoju cnót i darów, stanowiącym punkt kulminacyjny miłości Boga i najściślejsze zjednoczenie z Trójcą Świętą. Zob. Jan od Krzyża, *Żywy płomień miłości*, w: *Karmel.pl* [on-line], <https://www.karmel.pl/zywy-plomien-milosci-2/> (dostęp: 28.03.2025); J. Machniak, *Mistyka. Teologia*, w: *Encyklopedia katolicka*, t. 12, Lublin 2008, k. 1321–1323.

¹⁸ Por. Pam 220, 269.

¹⁹ Pam I, 192.

²⁰ Pam I.

²¹ Pam 262; por. Pam 261.

²² Pam 220.

Po głębokich doświadczeniach mistycznych przyszedł do m. Marceliny czas pracy ukierunkowanej bardziej na zewnątrz. W jej zapisach pojawiają się wzmianki o wydarzeniach historycznych – o cesarzu Franciszku Józefie²³, cesarzowej austriackiej Elżbiecie (znanej jako Sisi) księżniczce bawarskiej²⁴, carze Mikołaju II²⁵ oraz o jej pogarszającym się stanie zdrowia budzącym refleksje nad przemijaniem, a także o zarządzaniu zgromadzeniem, o którego przyszłość trzeba było zadbać. Tematyka ta nieuchronnie skłania się ku sprawom bardziej przyziemnym zawartym w *Zapiskach*, które umieszczono w zbiorze po *Pamiętniku*. Z ich lektury wynika, że w przypadku Marceliny Darowskiej przeżycia wewnętrzne karmione kontemplacją umacniały mistyczkę do pracy apostołskiej wśród dzieci i młodzieży, czego dowodzą właśnie *Zapiski*.

Zawarte w czterech notesach notatki dotyczące spraw bieżących, personalnych i organizacyjnych, okraszone przemyśleniami wynikającymi z przeżyć wewnętrznych, przechowywane są w Archiwum Zgromadzenia Sióstr Niepokalanego Poczęcia NMP w Szymanowie pod sygnaturą P.20.3.V.

Zapiski obejmują okres od 15 stycznia 1874 roku do połowy września 1910 roku, a więc niemal 38 lat, stanowiąc cenne uzupełnienie luki czasowej występującej w *Pamiętniku*. W tym czasie m. Marcelina zajęta była m.in. zakładaniem klasztorów w Jarosławiu, Nowym Sączu, Słonimie i Szymanowie, co świadczy o jej silnym zmyśle organizatorskim. Potwierdzeniem tego talentu są też umieszczone w *Zapiskach* notatki dotyczące spraw personalnych, zadań i różnego rodzaju kłopotów odnoszących się do około 125 sióstr, które według nazwisk można odnaleźć w umieszczonym na końcu tomu wykazie niepokalanek. Oblóczyny, śluby, rekolekcje, konferencje, kapituły, a nawet choroby i zgony – wszystko to zmieściło się w czterech niewielkich notesach.

W *Zapiskach* znalazło się także miejsce na notatki dotyczące spraw rodzinnych, takich jak śluby, narodziny, chrzty, pierwsza komunia, choroby i zgony, oraz relacji z córką, wnukami i dalszą rodziną, co pozwala dostrzec całe spektrum uczuć, postaw i zachowań ukazujących charakter i osobowość autorki. Jej zainteresowanie sprawami „zewnątrznymi” ukazują również zapisy dotyczące wydarzeń politycznych, cesarza Wilhelma²⁶, cara Mikołaja II²⁷ oraz wizyt biskupów i arystokracji w klasztorze.

Notatki dotyczące doświadczeń mistycznych nie są tak częste w *Zapiskach*, jak w poprzednich pismach zamieszczonych w tym tomie, jednak kiedy się pojawiają, odnaleźć można sygnały świadczące o doznawanej przez Marcelinę duchowej nocy²⁸ oraz zwięzły komunikat dotyczący doświadczenia mistycznych zaślubin²⁹, który brzmi

²³ Pam 365.

²⁴ Pam 359.

²⁵ Pam 407; 495–496; por. M. Darowska, *Zapiski*, w: *Bł. Marcelina Darowska (1827–1911). Pisma*, t. 1: *Autobiografia duchowa*, red. M. Chmielewski, Wydawnictwo KUL 2025 (dalej: Z), nr 102.

²⁶ Z 83.

²⁷ Z 102.

²⁸ Por. Z 17, 73, 83.

²⁹ Duchowe doświadczenie zaślubin w mystyce oblubieńczej jest metaforycznym określeniem relacji Boga i duszy. Swą podstawę czerpie z Księgi Izajasza: „Bo jak młodzieniec poślubi dziewczynę, tak twój Budowniczy ciebie poślubi, i jak oblubieniec weseli się z oblubienicą, tak Bóg twój tobą się rozraduje” (Iz 62,5). Przy czym, co warto zauważyć, doświadczenie mistycznych zaślubin na przestrzeni wieków dotyczyło zarówno kobiet, które jako kilkuletnie dzieci zostały oddane do

następująco: „*Pacta conventa* z Panem Jezusem. Wzajemne zobowiązanie się. Uczucie zaślubin wieczystych. Wielkie dobro – szczęście wewnętrzne”³⁰. Krótko i zwięźle. Kwintesencja życia, wyborów i działań Marceliny Darowskiej.

Testament wraz z dodatkiem to kolejne pisma założycielki niepokalanek, które znalazły się w wydanym przez Wydawnictwo KUL tomie pism m. Marceliny³¹. Rękopis *Testamentu* znajduje się w Archiwum Zgromadzenia Sióstr Niepokalanego Poczęcia NMP w Szymanowie i został opatrzony sygnaturą P.20.4.I.1. Pierwsza wersja *Testamentu* powstała latem 1884 roku. Uzupełniano go potem dwukrotnie co dziesięć lat – w roku 1894 i 1904. Po lekturze *Testamentu* widoczna staje się przede wszystkim troska m. Darowskiej o Zgromadzenie Sióstr Niepokalanego Poczęcia NMP i jego dzieła. Jak zaznaczyła: „Myśl Boża w Zgromadzeniu naszym – to ziszczenie prośby modlitwy Pańskiej: Królestwo Boże na ziemi, gdzie by się w najpełniejszym znaczeniu żyło dla Boga i Bogiem, wołą Bożą, pod panowaniem Bożym”³². W dalszej części *Testamentu*, odnosząc się do zadań zgromadzenia jako autorka jego reguły, bł. Marcelina napisała: „Przyszłość świata – to jego młódź, dziatwa. Ziemię nieużytą łatwiej uprawić i dobry z niej plon wydostać. Wychowanie stwarza człowieka moralnie”³³, dlatego „W wychowaniu więc naszym, uszanować mamy narodowość, tę cechę myśli Bożej na ludach; oczyścić ją w dziatekach nam powierzonych z obcych naleciałości, co ją krzywią i zacierają, podnieść przez rozwinięcie jej rozumienia i przez miłość do niej”³⁴. W zakończeniu *Testamentu* m. Marcelina pozostawia siostron, wychowankom i ich dziełu swoje błogosławieństwo, prosząc o modlitwę w jej intencji.

Uzupełnieniem *Testamentu* jest sześć pism sporządzonych przez m. Marcelinę Darowską na łożu śmierci, które opatrzono adnotacją: „Do przeczytania po mojej śmierci”. Znajdują się one w Archiwum Zgromadzenia Sióstr Niepokalanego Poczęcia NMP w Szymanowie. Datą 8 grudnia 1910 roku opatrzone zostało napisane ołówkiem błogosławieństwo, które można uznać za pożegnanie z siostrami. Pozostałe pisma zawierają przesłanie błogosławieństwa przede wszystkim dla sióstr i członków rodziny.

W pozostawionych przez bł. Marcelinę Darowską pismach odnaleźć można liczne dowody troski o córkę Karolinę, co znalazło odzwierciedlenie w dbałości o jej wychowanie, wykształcenie, zamążpójście, wyprawę oraz w całkowitym zrzeczeniu się na jej rzecz praw majątkowych do Jazłowca w 1867 roku, o czym opowiada część pism zatytułowanych *Sprawy rodzinne*³⁵.

klasztorów – św. Hildegarda z Bingen (siedem lat), św. Mechtylda von Hackeborn (siedem lat), św. Gertruda Wielka (pięć lat), jak i wdów, co miało miejsce w przypadku św. Brygidy Szwedzkiej i bł. Doroty z Mątów oraz tercjarki dominikańskiej św. Katarzyny ze Sieny i beginki, św. Mechtyldy z Magdeburga. Zob. *Leksykon mistyki*, red. P. Dinzlbacher, Warszawa 2002, s. 58–59, 221, 336; J. Misiurek, *Wielkie mistyczki Kościoła*, Lublin 1999, s. 99–106.

³⁰ Z 21, 396.

³¹ M. Darowska, *Testament*, w: *Bł. Marcelina Darowska (1827–1911). Pisma*, t. 1: *Autobiografia duchowa*, red. M. Chmielewski, Wydawnictwo KUL 2025 (dalej: *Testament*).

³² *Testament* 4.

³³ *Testament* 5.

³⁴ *Testament* 6.

³⁵ M. Darowska, *Sprawy rodzinne*, w: *Bł. Marcelina Darowska (1827–1911). Pisma*, t. 1: *Autobiografia duchowa*, red. M. Chmielewski, Wydawnictwo KUL 2025 (dalej: SR), 8.

*Poufne sprawozdanie Matki Marceliny Darowskiej*³⁶ zostało spisane w 1884 roku, po zarażeniu się przez nią od wnuka błonicą. Na skutek choroby m. Marcelina przeżyła śmierć kliniczną, a jej doświadczeniem podzieliła się z siostrami w klasztorze w Jazłowcu (22 maja 1884 r.). Relację spisała s. Gertruda Skórzewska. Oryginalny tekst tego sprawozdania znajduje się w *Zapiskach o Matce* s. Skórzewskiej (zeszyt 11, s. 1825–1834; AZNP sygn. F.VII.1). Oddaje on w sposób zwięzły przeżycia m. Marceliny podczas śmierci klinicznej. Ukazując kolejne etapy tego stanu, mistyczka niejako oswaja słuchające jej opowieści siostry – a za sprawą niniejszego wydania także czytelników – ze śmiercią. „Pytałyście się nieraz jak to jest kiedy się umiera? Kiedy dusza już wychodzi z ciała? [...] Wiecie? to niezmiernie miło umierać; nie wyobrażacie sobie nawet jak szczęśliwie”³⁷. Dalej m. Marcelina relacjonowała siostram: „O mnie np. siostry mówiły, że oczy miałam przez kilka dni zupełnie zasnutę jakby muślinem, tymczasem ja widziałam wtedy, nawet bez okularów, lepiej niż kiedykolwiek. Co więcej: nabywa się pewnej dziwnej przenikliwości jakby drugiego wzroku duszy, którym się poznaje np. usposobienie osób otaczających. Widziałam co się działo w duszy sióstr pielęgniarek i niektórych z was, choć byliście daleko; przenikałam doktorów przedtem mi nieznanym itd. I to mi się wydaje naturalną właściwością duszy, która wyzwalając się już z ciała, wchodzi w świat szerszy i zaczyna żyć wedle własnego trybu: przenikliwiej, pełniej, bystrzej niżeli tutaj”³⁸. Pod koniec opowieści, chcąc słuchaczki historii zupełnie uspokoić i upewnić o opiece Bożej nad duszą, m. Marcelina z pewnością w wypowiedzianych słowach zaświadczyła: „Otóż kiedy dusza z ostatnim tchnieniem wychodzi ze swojej grubej powłoki, natychmiast światłość z Królestwa prawdy przenika na wskroś tę duszę «kryształową» i ona się wyświeca. Nie trzeba roztaczać przed nią jej czynów, ona sama wykazuje się w jednej chwili jaką była, zapada wyrok Boży i wedle tej rzeczywistości niezaprzeczonej, wyświeconej w oka mgnieniu, ona leci tam, gdzie jej miejsce na wieczność”³⁹.

Tekst *Poufnego sprawozdania Matki Marceliny Darowskiej* nie stracił nic ze swojej mądrości i mocy przekazu i mógłby być z powodzeniem i dziś udostępniany ludziom (np. w placówkach szpitalnych i hospicyjnych), którzy odczuwają głęboki lęk przed śmiercią. Z przekazu m. Marceliny biją pewność i spokój, czego potrzeba wielu chorym i cierpiącym.

Kolejne dzieło m. Darowskiej, umieszczone w omawianym tomie, to *Kartki*⁴⁰. Jest to oryginalny traktat ukazujący w dwóch częściach przeżycia mistyczne bł. Marceliny Darowskiej. Traktat stanowi istotny element jej autobiografii duchowej. Dzieło dopiero po śmierci m. Marceliny zostało nazwane *Kartkami*, ponieważ tak właśnie sama nazywała te zapiski. Rękopis, oznaczony sygnaturami P.20.5.I.1 (część pierwsza) i P.20.5.I.2 (część druga) przechowywany jest w Archiwum Zgromadzenia Sióstr Niepokalanego Poczęcia NMP w Szymanowie.

³⁶ M. Darowska, *Poufne sprawozdanie Matki Marceliny Darowskiej*, w: *Bł. Marcelina Darowska (1827–1911). Pisma*, t. 1: *Autobiografia duchowa*, red. M. Chmielewski, Wydawnictwo KUL 2025 (dalej: PSp).

³⁷ PSp 1.

³⁸ PSp 2.

³⁹ PSp 14.

⁴⁰ M. Darowska, *Kartki*, w: *Bł. Marcelina Darowska (1827–1911). Pisma*, tom 1: *Autobiografia duchowa*, red. M. Chmielewski, Wydawnictwo KUL 2025 (dalej: Kartki I i Kartki II).

Część pierwsza *Kartek* powstawała od 7 czerwca 1872 roku w Uniżu, gdzie m. Marcelina przebywała na kuracji. Przedstawia tu swoje poglądy na formację zakonną, kwestie dotyczące rozeznawania i wychowania w duchu „śmierć sobie” z poszanowaniem indywidualności każdej wychowanki i wychowanka, co znakomicie oddają słowa: „Każdy człowiek ma swoją indywidualność, swoją drogę, swój charakter, swoje zdolności, swój typ, swoje, że tak powiem, stanowisko moralne i materialne odbijające w nim myśl Bożą i ściśle zastosowane do przeznaczenia i zadania, jakie mu ta myśl, jedno z wolą Bożą tworząca, zakreśliła. Zatarcie charakteru, nieodpowiedzenie zdolnościom, zniszczenie indywidualności, typu – niepodążanie drogą swoją – jest niewiernością, jest rozminięciem się z przeznaczeniem, jest nieszczęściem. Istoty nijakie – istoty ze względu na drugich zacierające cechę osobistości swojej – są zwykłe liche albo umysłem albo charakterem”⁴¹. W duchu obecnie określanym jako personalizizm m. Darowska określiła zadania Zgromadzenia. Napisała bowiem: „Zadaniem Zgromadzenia naszego nie nowy przedmiot, ale nowy charakter pracy. Pracą wewnętrzną: śmierć sobie – zewnętrzną: wychowanie młodzieży męskiej przez ojców, żeńskiej przez siostry. Celem tej pracy powalenie ducha czasu, którym jest duch panowania osobistego – a wzniesienie, albo raczej rozpowszechnienie na ziemi Królestwa Bożego – to jest oddanie świata pod panowanie Boże – a w ostatnim rezultacie chwała Boża”⁴². W duchu personalizizmu jest też uwaga m. Marceliny, że „Praca nad ścieraniem różności usposobień, charakterów, zdolności – byłaby w moim przekonaniu – targaniem się na dzieła Boże, na dary Boże”⁴³.

W części pierwszej *Kartek* w charakterystyczny dla m. Darowskiej sposób – zwięźle, zrozumiale i konkretnie – wyjaśnione zostały zagadnienia i terminy, które i dziś z powodzeniem można wykorzystać w pracy wychowawczej, powołaniowej, duszpasterskiej, a nawet terapeutycznej. Wśród opracowanych w *Kartkach* tematów znajdują się: powołanie⁴⁴, rekolekcje⁴⁵, nowicjat⁴⁶, śluby⁴⁷, wola⁴⁸, przełożeni⁴⁹, praca wewnętrzna nad sobą i zewnętrzną⁵⁰, pokusy⁵¹, właściwe cechy przełożonych⁵², relacje w zgromadzeniu⁵³, właściwe wychowanie i postępowanie wobec dzieci⁵⁴, stosunki ze

⁴¹ Kartki I, 14.

⁴² Kartki I, 2.

⁴³ Kartki I, 100.

⁴⁴ Kartki I, 4.

⁴⁵ Kartki I, 8.

⁴⁶ Kartki I, 22.

⁴⁷ Kartki I, 34.

⁴⁸ Kartki I, 44.

⁴⁹ Kartki I, 39.

⁵⁰ Kartki I, 50–51; Kartki I, 131.

⁵¹ Kartki I, 60.

⁵² Kartki I, 91–94.

⁵³ Kartki I, 103.

⁵⁴ Kartki I, 110–114, 121.

światem⁵⁵, spowiedź jako uczynek ludzki względem Boga⁵⁶, przymioty spowiedników i ich podejście do penitentów⁵⁷ i przewodnictwo duchowe⁵⁸.

Część druga traktatu *Kartki* pisana była przez m. Darowską przez pięć lat – od 1877 do 1882 roku. Autorka koncentruje się w nim na zagadnieniach mistycznych, używając własnego oryginalnego języka. Pojęcia i charakterystyka poszczególnych doświadczeń mistycznych są tu bardzo konkretne i zrozumiałe.

Zawartość części drugiej *Kartek* to traktat Marceliny Darowskiej o duszy i jej relacji z Bogiem. Autorka mówi m.in.: o stosunku duszy z Bogiem⁵⁹, o różnych drogach dusz⁶⁰, o następstwach łask w duszy⁶¹, o światłach wewnętrznych⁶², o objawieniach⁶³, o darze czytania w duszach⁶⁴, o udzielaniu się przymiotów Pana Jezusa⁶⁵. Wyjaśnia też m. Marcelina w swoim oryginalnym stylu na czym polegają: dotknięcie Boże⁶⁶, strzał spojrzenia Pana⁶⁷, widzenie zewnętrzne⁶⁸, widzenie wewnętrzne⁶⁹, widzenie umysłowe⁷⁰, widzenie magnetyczne⁷¹, szal miłości⁷², porywy Ducha Bożego⁷³, ekstaza⁷⁴. Jednak pomimo opisanych doświadczeń mistycznych i dużej wiedzy z zakresu życia wewnętrznego nie udało się Marcelinie Darowskiej uniknąć błędów dotyczących m.in. interpretacji biblijnej. Chodzi tu o „tytułowanie” Marii z Magdali „jawnogrzesznicą”, co znaleźć można u bł. Marceliny kilkakrotnie⁷⁵.

Autorem niefortunnej pomyłki, która zaważyła na postrzeganiu Marii z Magdali jako jawnogrzeszniczki, był papież Grzegorz I Wielki (†604 r.). To właśnie on pod koniec VI wieku, a dokładnie 21 września 591 roku, w homilii oznaczonej numerem 33 pomylił jawnogrzesznicę z siódmego rozdziału Ewangelii św. Łukasza (Łk 7,36-50) z Marią Magdaleną, z której Jezus wyrzucił siedem złych duchów (Łk 8,1-3). Według tego feralnego kazania była to ta sama osoba. Z bezpodstawnych oskarżeń oczyścił ją dopiero w 1969 roku papież Paweł VI, co zaowocowało zmianami w kalendarzu liturgicznym i brewiarzu, z którego usunięto akapity odnoszące się do Marii Magda-

⁵⁵ Kartki I, 125.

⁵⁶ Kartki I, 141.

⁵⁷ Kartki I, 142–161

⁵⁸ Kartki I, 162–191.

⁵⁹ Kartki II, 1; Kartki II, 13; Kartki II, 20.

⁶⁰ Kartki II, 42–43.

⁶¹ Kartki II, 47; Kartki II, 50; Kartki II, 69; Kartki II, 80.

⁶² Kartki II, 83; Kartki II, 101; Kartki II, 120–121.

⁶³ Kartki II, 117.

⁶⁴ Kartki II, 164.

⁶⁵ Kartki II, 207.

⁶⁶ Kartki II, 73; Kartki II, 79.

⁶⁷ Kartki II, 146.

⁶⁸ Kartki II, 149; Kartki II, 160.

⁶⁹ Kartki II, 154.

⁷⁰ Kartki II, 155–156.

⁷¹ Kartki II, 162–163.

⁷² Kartki II, 172; Kartki II, 173–174.

⁷³ Kartki II, 175; Kartki II, 176, 178; Kartki II, 180.

⁷⁴ Kartki II, 183, 185–186; Kartki II, 190.

⁷⁵ Na przykład: Kartki I, 45; Kartki II, 10; Not 4, 47.

leny jako jawnogrzezsnicy, co szerzej wyjaśniono m.in. w *Encyklopedii katolickiej*⁷⁶. Chrześcijanie wschodni, którzy podążają za nauczaniem św. Jana Chryzostoma (Mateusz, *Homilia* 88) i św. Ambrożego (*De virginitate* 3,14; 4,15), którzy pisali nawet o dziewictwie Marii z Magdali, nigdy nie zdobyli się na oskarżenie jej o uprawianie nierządu i zawsze mieli szczególny szacunek dla jej wyjątkowej więzi z Jezusem Chrystusem, co widać w zachowanych do dzisiaj ikonach. Nie poszły jednak tą drogą liczne mistyczki Kościoła na Zachodzie, co szerzej opisano w odrębnej publikacji poświęconej apostołce apostołów Marii Magdalenie⁷⁷. Być może właśnie w tym tkwił błąd Marceliny Darowskiej, że zbyt zaufała lub zafascynowała się pismami innych mistyczek, które wymienia w swojej twórczości, a które już przed nią poszły za błędem papieża Grzegorza I Wielkiego. Wśród nich znajdują się: św. Joanna de Chantal⁷⁸, św. Teresa od Jezusa⁷⁹, św. Brygida Szwedzka⁸⁰ i Małgorzata z Kartony⁸¹.

Poza wymienionymi powyżej mistyczkami bł. Marcelina Darowska wspomina też w swoich pismach o wielu innych świętych, których pisma i postawy życiowe stały się dla niej inspiracją. Są to: św. Franciszek Salezy⁸², Jan Tauler⁸³, św. Antoni i Stanisław Kostka⁸⁴, św. Augustyn⁸⁵, św. Jan od Krzyża i Maria d'Agreda⁸⁶, Franciszek z Asyżu, Germaine Cousin, Bonne Armelle, królowa Jadwiga, Kazimierz król wicz oraz król Ludwik⁸⁷, jak również św. Aniela z Foligno, którą Marcelina Darowska nazywa Angelą⁸⁸. Myśli i idee tych wielkich osobowości miały bez wątpienia wpływ na postawy życiowe polskiej mistyczki i pobrzmiewają w jej pismach.

Kolejnym dziełem m. Marceliny, umieszczonym w omawianym tomie, są *Modlitwy*⁸⁹. Były one układane na potrzeby siostr i wychowanek placówek niepokalańskich. Można je odnaleźć w *Pamiętniku, Zapiskach, Notatkach duchowych* oraz *Listach*. Modlitwy mają charakter chrystologiczny, a niektóre są skierowane do Maryi i świętych⁹⁰. Niektóre z 52 modlitw umieszczonych na luźnych kartkach, które znalazły się w prezentowanym zbiorze, mają charakter patriotyczny i wyrażają troskę Błogo-

⁷⁶ S. Szymik, *Maria Magdalena*, w: *Encyklopedia katolicka*, t. 11, Lublin 2006, kol. 1319–1320.

⁷⁷ M. Kowalczyk, *Maria z Magdali w wizjach średniowiecznych mistyczek – św. Mechtylde von Hackeborn, św. Brygidy Szwedzkiej i bł. Doroty z Mątów*, w: *Św. Maria Magdalena w wierze, pobożności, teologii i sztuce*, red. J. Jezierski, K. Parzych-Blakiewicz, P. Rabczyński, Olsztyn 2015, s. 281–290.

⁷⁸ CCP V, 72.

⁷⁹ Testament 33; Kartki II, 10; Kartki II, 160; Kartki II, 178.

⁸⁰ Kartki I, 45.

⁸¹ Kartki I, 45.

⁸² CCP V, 72; Kartki I, 171.

⁸³ NOT 14, 12.

⁸⁴ Kartki II, 160.

⁸⁵ Kartki II, 167.

⁸⁶ Kartki II, 178.

⁸⁷ Kartki II, 10.

⁸⁸ Kartki I, 25; Kartki II, 174.

⁸⁹ M. Darowska, *Modlitwy*, w: *Bł. Marcelina Darowska (1827–1911). Pisma*, t. 1: *Autobiografia duchowa*, red. M. Chmielewski, Wydawnictwo KUL 2025 (dalej: *Modlitwy*).

⁹⁰ Np. *Do Seca Jezusowego – Modlitwy* 51.

ślawionej o ojczyznę⁹¹. Wszystkie znajdują się w Archiwum Zgromadzenia Sióstr Niepokalanego Poczęcia NMP w Szymanowie w 138. tomie pism Błogosławionej na stronach 41–64 i są wspaniałym świadectwem kunsztu duchowego, wychowawczego i literackiego bł. Marceliny Darowskiej.

Troskę o wychowanie młodego pokolenia widać także w sporządzanych przez m. Darowską *Ocenach książek*⁹². Dbając o kształtowanie moralne i patriotyczne wychowanków zakładów niepokalańskich, bł. Marcelina czuwała nad doбором właściwych z jej punktu widzenia lektur dla dziewcząt. Umieszczenie w analizowanym tomie tego rodzaju twórczości założycielki niepokalanek zasługuje na docenienie, ponieważ krótkie, zdecydowane i niekiedy oschłe komentarze i recenzje jej autorstwa dużo mówią o osobowości mistyczki i jej trosce o morale dzieci. Wśród ocenianych powieści dominują utwory z XIX i początku XX wieku, m.in. autorstwa wychowanki niepokalanek Marii Rodziewiczówny⁹³ oraz Stefana Żeromskiego⁹⁴, Elizy Orzeszkowej⁹⁵ czy Gabrieli Zapolskiej, której utwór pt. *A gdy w głęb duszy wnikiemy* Marcelina Darowska podsumowała następująco: „Modernistyczne – duchowo-zmysłowe – niezdrowe; wprawdzie zdobyłam się tylko na wysłuchanie pierwszego tomu. Tylko ustępy lepsze i krzywe⁹⁶ mogą być dzieciom przeczytane, dla przekonania ich o małej wartości książki – nigdy dzieciom nie dawać do ręki”⁹⁷.

Dopełnieniem zebranych w tomie pism bł. Marceliny Darowskiej są: *Dziennik ostatniej choroby Marceliny Darowskiej*, *Choroba i śmierć Marceliny Darowskiej w świetle korespondencji sióstr*, *Mowa żałobna arcybiskupa Józefa Teodorowicza*, *Biogramy sióstr niepokalanek i innych osób*, *Indeks osób* oraz *Indeks miejscowości*, które ułatwiają lepsze zrozumienie przekazu sprzed lat.

PODSUMOWANIE

Publikacja pt. *Bł. Marcelina Darowska (1827–1911). Pisma*, tom 1: *Autobiografia duchowa* stanowi spójną całość ukazującą życie, rozwój wewnętrzny oraz doświadczenia mistyczne bł. Marceliny Darowskiej. Mnogość wzorców i inspiracji wynikających z przeczytanych traktatów, otwarty umysł i serce wrażliwe na bliźniego oraz własne doświadczenia mistyczne sprawiają, że pisma matki Darowskiej zawierają często głębokie przemyślenia egzystencjalne oraz przedstawiają przeżycia duchowe, które autorka wyraziła za pomocą nacechowanego emocjonalnie słownictwa, obfitującego w charakterystyczne dla przekazów mistycznych metafory, porównania i symbole. Z mnogości i różnorodności tekstów autorstwa bł. Marceliny można wnioskować, że czuła nie tylko nakaz pisania sprawozdań i listów wynikający z poleceń m. Józefy Karskiej, o. Kajsiewicza czy spowiednika, ale i wewnętrzną potrzebę pisania, czego

⁹¹ Np. *O wolność od nieprzyjaciół* – Modlitwy 5; *Nowenna za Ojczyznę* – Modlitwy 39.

⁹² M. Darowska, *Oceny książek*, w: *Bł. Marcelina Darowska (1827–1911). Pisma*, t. 1: *Autobiografia duchowa*, red. M. Chmielewski, Wydawnictwo KUL 2025 (dalej: OK).

⁹³ Np. OK 1.

⁹⁴ OK 6.

⁹⁵ OK 12.

⁹⁶ Takiego określenia używa autorka (red.).

⁹⁷ OK 2.

dowodzą słowa mistyczki: „Powiem, co mi Pan da powiedzieć, bo czuję, że chce, abym mówiła – mówiła z niskości swojej, jakby mówił ślepy z przyrody, który we śnie tylko zajrzał barwy tęczy, zdroje światła, światy obrazów. Mówić będę prosto, językiem swoim, nieumiejętnym, słabym i bezbarwnym, ludzkim i zmysłowym, o rzeczach duchowych, niebiańskich, chyba aniołom samym odpowiednich” (Kartki II). Poza tym bł. Marcelina Darowska miała również świadomość wagi słów, które pisała z myślą o kolejnych pokoleniach – zarówno rodziny biologicznej, jak i niepokalańskiej. Świadczą o tym własne jej słowa umieszczone w *Testamencie*: „Proszę, aby po śmierci mojej, wszystkie moje papiery, natychmiast, nietknięte przez nikogo, złożone zostały w ręce s. Gertrudy i s. Pauli – dziś już s. Imeldy, s. Filomeny do przejrzenia i uporządkowania i dają tym wymienionym siostronom, prawo i swobodę całkowitą, aby wedle sumienia swego, w zastosowaniu do dobra Zgromadzenia, użytek z nich czyniły i udzielały je drugim” (Testament 43). Tym samym wymienione powyżej argumenty oraz ostatnia wola Marceliny Darowskiej w sposób naturalny narzucają wrażenie, że niniejszy tom z jej pismami z jednej strony stanowi wypełnienie jej *Testamentu*, z drugiej zaś w sposób nieuchwytny zanurza czytelnika w jej misję, ponieważ czytając kolejne stronicę, można poczuć niejako „powiew jej ducha”.

MYŚLI PRZEWODNIE W PISMACH BŁ. MARCELINY DAROWSKIEJ (1827–1911) W ŚWIETLE JEJ *AUTOBIOGRAFII DUCHOWEJ*

STRESZCZENIE

Publikacja zatytułowana *Bł. Marcelina Darowska (1827–1911). Pisma*, t. I: *Autobiografia duchowa* stanowi spójną całość przedstawiającą życie, rozwój wewnętrzny i doświadczenia mistyczne Błogosławionej Marceliny Darowskiej. Wiele wzorców i inspiracji zaczerpniętych z czytanych traktatów, otwarty umysł i serce wrażliwe na bliźnich oraz własne doświadczenia mistyczne sprawiają, że pisma matki Darowskiej zawierają często głębokie refleksje egzystencjalne i doświadczenia duchowe, które autorka wyrażała za pomocą emocjonalnego słownictwa, bogatego w metafory, porównania i symbole charakterystyczne dla przekazów mistycznych. Omówiony w artykule tom pism jest z jednej strony wypełnieniem jej testamentu, z drugiej zaś pozwala czytelnikom zanurzyć się w jej misji w sposób niematerialny, tak jakby podczas lektury kolejnych stron można było poczuć „powiew jej ducha”.

**GUIDING THOUGHTS IN THE WRITINGS
OF BLESSED MARCELINA DAROWSKA (1827–1911)
IN LIGHT OF HER *SPIRITUAL AUTOBIOGRAPHY***

SUMMARY

Publication entitled *Bł. Marcelina Darowska (1827–1911). Pisma*, t. I: *Autobiografia duchowa (Bł. Marcelina Darowska (1827–1911). Writings. Vol. 1: Spiritual Autobiography)* forms a coherent whole showing the life, inner development and mystical experiences of Blessed Marcelina Darowska. The multitude of models and inspirations derived from the treatises she read, an open mind and a heart sensitive to her fellow human beings and her own mystical experiences, mean that Mother Darowska's writings often contain profound existential reflections and spiritual experiences, which the author expressed through an emotionally charged vocabulary, abounding in metaphors, comparisons and symbols characteristic of mystical messages. The volume of her writings discussed here, on the one hand, is the fulfillment of her Testament, and on the other hand, it immerses the reader in her mission in an intangible way, as one can feel, as it were, a "whiff of her spirit" as one reads page after page.

**LEITGEDANKEN IN DEN SCHRIFTEN
DER SELIGEN MARCELINA DAROWSKA (1827–1911)
IM LICHT IHRER *SPIRITUELLEN AUTOBIOGRAFIE***

ZUSAMMENFASSUNG

Die Veröffentlichung mit dem Titel *Bł. Marcelina Darowska (1827–1911). Pisma*, t. I: *Autobiografia duchowa (Selige Marcelina Darowska (1827–1911). Schriften. Bd. 1: Geistliche Autobiografie)* bildet ein zusammenhängendes Ganzes, das das Leben, die innere Entwicklung und die mystischen Erfahrungen der seligen Marcelina Darowska aufzeigt. Die Vielzahl der Vorbilder und Inspirationen, die sie aus den von ihr gelesenen Abhandlungen schöpfte, ihre Aufgeschlossenheit und ihr offenes Herz für ihre Mitmenschen sowie ihre eigenen mystischen Erfahrungen führen dazu, dass die Schriften von Mutter Darowska oft tiefgründige existenzielle Reflexionen und spirituelle Erfahrungen enthalten, die die Autorin mit einem emotionsgeladenen Vokabular voller Metaphern, Vergleiche und Symbole zum Ausdruck brachte, die für mystische Botschaften charakteristisch sind. Der hier besprochene Band ihrer Schriften ist einerseits die Erfüllung ihres Testaments und lässt den Leser andererseits auf immaterielle Weise in ihre Mission eintauchen, da man beim Lesen Seite für Seite sozusagen einen „Hauch ihres Geistes“ spürt.

BIBLIOGRAFIA

- Bł. Marcelina Darowska (1827–1911). Pisma*, t. 1: *Autobiografia duchowa*, red. M. Chmielewski, Lublin 2025.
- Bł. Marcelina Darowska – dar na trzecie tysiąclecie. Ogólnopolska sesja naukowa z okazji dziesięciolecia beatyfikacji, Szymanów, 23 IX 2006*, red. M. Chmielewski, s. J. Martynuska CSIC, Lublin–Szymanów 2007.
- Chmielewski M., *Doświadczenie mistyczne Marceliny Darowskiej*, Niepokalanów 1992.
- Chmielewski M., *Kontemplacyjne przejawy doświadczenia mistycznego bł. Marceliny Darowskiej (1827–1911)*, w: *Najważniejsza jest miłość. Księga Pamiątkowa ku czci Księdza Profesora Waleriana Słomki*, red. M. Chmielewski, Lublin 1999, s. 187–204.
- Chmielewski M., *Marcelina Darowska – przykład mistyki kobiecej*, w: *Marcelina Darowska – niepokalański charyzmat wychowania*, red. M. Chmielewski, Lublin 1996, s. 37–48.
- Chmielewski M., *Tajemnica Niepokalanego Poczęcia w doświadczeniu mistycznym bł. Marceliny Darowskiej*, w: *Niepokalana Matka Chrystusa*, red. K. Kowalik, K. Pek, Biblioteka Mariologiczna 7, Częstochowa–Lublin 2004, s. 87–100.
- Leksykon mistyki*, red. P. Dinzelbacher, Warszawa 2002.
- Gertruda z Helfty, *Ćwiczenia*, tłum. B. Chądzyńska, s. M.I. Rosińska, s. M.B. Michniewicz, Kraków 1999.
- Gertruda z Helfty, *Zwiastun Bożej Miłości*, t. 1, tłum. B. Chądzyńska, E. Kędziorek, Kraków 2001.
- Gertruda z Helfty, *Zwiastun Bożej Miłości*, t. 2, tłum. B. Chądzyńska, E. Kędziorek, Kraków 2007.
- Jabłońska-Deptuła E., *Marcelina Darowska – niepokalanka*, Lublin 1996.
- Jan od Krzyża, *Żywy płomień miłości*, w: *Karmel.pl* [on-line], <https://www.karmel.pl/zywy-płomien-milosci-2/> (dostęp: 28.03.2025).
- Kinasz A., *Błogosławiona Marcelina Darowska – życie i kształcenie w służbie Bogu, Ojczyźnie, społeczeństwu*, „Folia Historica Cracoviensia” 15/16(2009/2010), s. 375–390.
- Kosyra-Cieślak H., *Czarna Pani*, Szymanów 1996.
- Kowalczyk M., *Maria z Magdali w wizjach średniowiecznych mistyczek – św. Mechtylidy von Hackeborn, św. Brygidy Szwedzkiej i bł. Doroty z Mątów*, w: *Św. Maria Magdalena w wierze, pobożności, teologii i sztuce*, red. J. Jezierski, K. Parzych-Blakiewicz, P. Rabczyński, Olsztyn 2015, s. 281–290.
- Machniak J., *Mistyka. Teologia*, w: *Encyklopedia katolicka*, t. 12, Lublin 2008, k. 1321–1323.
- Marcelina Darowska – niepokalański charyzmat wychowania*, red. M. Chmielewski, Lublin 1996.
- Mechtylda von Hackeborn, *Zwierciadło duchowej laski*, tłum. J. Gawath, Lwów 1645.
- Misiurek J., *Wielkie mistyczki Kościoła*, Lublin 1999.
- Najważniejsza jest miłość. Księga Pamiątkowa ku czci Księdza Profesora Waleriana Słomki*, red. M. Chmielewski, Lublin 1999.
- Niepokalana Matka Chrystusa*, red. K. Kowalik, K. Pek, Biblioteka Mariologiczna 7, Częstochowa–Lublin 2004.
- Szymik S., *Maria Magdalena*, w: *Encyklopedia katolicka*, t. 11, Lublin 2006, kol. 1319–1320.
- Św. Maria Magdalena w wierze, pobożności, teologii i sztuce*, red. J. Jezierski, K. Parzych-Blakiewicz, P. Rabczyński, Olsztyn 2015.
- Urbański S., *Mistyczne opisy miłości matki Marceliny Darowskiej*, w: *Miłość w postawie ludzkiej*, red. W. Słomka, Homo meditans 8, Lublin 1993, s. 341–365.
- Urbański S., *The Polish school of spirituality (Piotr Semenenko, Paweł Smolikowski, Marcelina Darowska)*, „Collectanea Theologica” 69(1999), fasc. spec., s. 185–199.